

*Л. В. Шепеленко,
студентка V курсу II групи
Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

ІНСТИТУТ ПРОБАЦІЇ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Протягом століть зроблено багато спроб довести, що милосердя ефективніше за суворість, що турбота про окрему особу має позитивні результати для всього суспільства. Тож принципу гуманізму належить стати невід'ємною складовою нової кримінально-виконавчої політики держави. Це не означає, що за вчинений злочин суспільство не повинно покарати злочинця. Принцип невідворотності покарання є обов'язковим, і за вчинення будь-якого злочину винний має бути покараний. Але кримінальне покарання – це найсуворіший захід, і в установах виконання покарань слід утримувати осіб, небезпечних для суспільства, які вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини.

Віднедавна у вітчизняній юридичній науці утвердилось поняття «пробація». Саме слово може вживатися як термін в декількох значеннях: 1) як концепція соціальної роботи з правопорушниками; 2) як ієрархічна організаційна структура; 3) як орган державної влади (служба); 4) як різновид кримінального покарання, не пов'язаного з позбавленням волі і водночас як умовне звільнення від покарання з випробуванням; 5) як специфічний процес виконання деяких альтернативних покарань; 6) стан, у якому перебуває злочинець упродовж певного терміну; 7) як певна з'єднувальна ланка між кримінальною юстицією та соціальною роботою [4, с. 68].

Поява пробації була зумовлена важливими соціальними і культурними тенденціями, коли пенальні реформи почали базуватися на висновках щодо неспроможності в'язниці повернути злочинців до суспільства як повноцінних його членів. Питання боротьби зі злочинністю стали аналізуватися в аспекті покращення соціальних умов та створення дієвих соціальних служб для певних категорій населення. Ресоціалізація злочинців почала розглядатися як головна мета кримінальної політики.

Для України інститут пробації – явище відносно нове. Хоча це не дивно, зважаючи на те, що в країнах континентальної системи права він не має глибоких коренів, на відміну від США, Англії. Наприклад, в Америці пробація існує більше 150 років і протягом цього часу вона суттєво

видозмінювалася. Відповідно до американського кримінального права, пробація є видом покарання, в основі якого – умовне засудження і відстрочення виконання вироку. На рівні штатів служби пробації у США були створені у 1878 р., а закон, що унормовує діяльність цієї служби, був прийнятий лише 1925 р. Зазначимо, що США – світовий лідер по чисельності осіб, які відбувають покарання у виправних установах. Усього в країні засуджених – 2,2 млн осіб, що становить четвертину засуджених усієї земної кулі, хоча населення США складає тільки 5% населення планети [3, с. 35].

У Республіці Молдова Закон «Про пробацію» діє з 2008 р., у Казахстані подібний закон був прийнятий наприкінці минулого року. На початку 2016 р. такий законодавчий акт прийняли у Вірменії.

У більшості країн Європи для виконання багатьох альтернативних видів покарань створені спеціалізовані органи – служба пробації. Це державна служба, яка знаходиться поза поліцією та в'язницею. Як альтернативна ув'язненню пробація (випробування) полягає у встановленні нагляду за злочинцем, котрий залишається в суспільстві, але судом на нього покладені певні зобов'язання й обмеження. Правила вимагають від нього відвідувати денні центри пробації, періодично зустрічатися з наглядовим офіцером, брати участь у певних різновидах діяльності, передбачених положенням про пробацію, дотримуватися законослухняної поведінки. Мінімальний період пробації в більшості європейських країн – шість місяців, максимальний – три роки. Суд надає правопорушнику шанс розібратися у вчиненому злочині й зробити все необхідне, щоб у подальшому злочин не повторився.

З 2003 р. в Україні існували спроби впровадження цього у вітчизняну пенітенціарну систему, а 2008–2009 рр. відзначились формуванням законодавчого підґрунтя. 5 лютого 2015 р. було прийнято Закон України «Про пробацію» (далі по тексту – Закон), що визначив мету, завдання, підстави, види пробації, правовий статус персоналу органу пробації та суб'єктів пробації.

Законодавче визначення зводиться до того, що пробація – система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого. Стаття 4 цього Закону означає, що метою пробації є забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинувачених, з метою прийняття судом рішення про міру

їхньої відповідальності [4, с. 71]. Зазначимо, що перший центр пробації був створений у місті Полтаві ще у 2014 р.

Це передовий європейський досвід. Ще жодна в'язниця не змінювала людину на краще. Коли суд дозволяє людині залишитись на свободі і за нею здійснюють нагляд офіцери пробації, вона не відривається від суспільства. Це кращий варіант. Навіть відбувши незначні строки – два або три роки, людина втрачає своє робоче місце, родинні стосунки, їй важко повертатися до нормального життя.

Раніше діяльність пенітенціарної служби полягала переважно у виконанні контрольних функцій. Зараз до штату служби пробації введені соціальні працівники та психологи, діяльність яких спрямована на встановлення першопричини скоєння злочину й запобігання йому, що, безумовно, сприятиме зниженню можливості рецидиву злочинів.

Отже, вітчизняним законодавцем закладено потужний механізм антикриміногенної політики держави, зниження в майбутньому рівня рецидивної злочинності та формування безпечного середовища, у чому не останню роль відведено пенітенціарній пробації (ст. 11 Закону).

С п и с о к л і т е р а т у р и

1. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/160-19>
2. Про Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України : Указ Президента України від 08.11.2012 р. № 631/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/631/2012>.
3. Ягунов Д. В. Європейські стандарти діяльності служб пробації та впровадження концепції пробації до національної системи кримінальної юстиції / Д. В. Ягунов // Вісник адвокатури. – 2012. – № 3. – С. 31–37.
4. Ткачова О. В. Інститут пробації в Україні: історичний досвід і сучасний стан / О. В. Ткачова // Науковий вісник Херсонського державного інституту. – 2016. – №4. – С. 68–71.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**КАФЕДРА КРИМІНОЛОГІЇ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА**

***ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ***

*Матеріали круглого столу
студентів, аспірантів, молодих учених*

(4 квітня 2017 року, м. Харків, Україна)

ТОМ 2

Харків
2017

УДК 343.8
ББК 67.309 (4УКР)

Організаційний комітет:

Гетьман А. П. – голова організаційного комітету, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України;

Головкін Б. М. – заступник голови організаційного комітету, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Ткачова О. В. – відповідальний секретар, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Автухов К. А. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Таволжанський О. В. – кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Перспективи реформування кримінально-виконавчої системи України: матеріали круглого столу студентів, аспірантів, молодих вчених (4 квітня 2017 року, м. Харків): в 2т. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; за ред. А.П. Гетьмана, Б. М. Головкина та інш. – Харків : Юрайт, 2017. – Т2 ., – 260 стр.
ISBN – 978-966-2740-94-3

У збірник увійшли наукові доповіді та тези виступів учасників круглого столу, присвяченого перспективам реформування кримінально-виконавчої системи України.

Матеріали подані в авторській редакції.

The collection made scientific reports and abstracts of the participants of the round table devoted to the prospects of reforming the penal system of Ukraine. Materials for were presented by the authors.

ISBN – 978-966-2740-94-3

УДК 343.8
ББК 67.309 (4УКР)

© Гетьман А.П., Головкін Б.М. та інш., 2017
© “Юрайт”, 2017